

A BIZTOSÍTÁSI SZERZŐDÉSEL ÖSSZEFÜGGŐ, TÁJÉKOZTATÁSI SZABÁLYOKKAL KAPCSOLATOS KÁRFELELŐSSÉG, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A KÖZVETÍTŐI HELYZETEKRE

Újváriné Dr. Antal Edit (*címzetes egyetemi docens, ügyvéd, ME ÁJK Civilisztikai Tudományok Intézete, Kereskedelmi Jogi Tanszék*)

ÖSSZEFOGLALÓ

Az egységes európai biztosítási piac résztvevői a követelmények szigorodásával néznek szembe, de az ügyfél, a fogyasztó sem tud könnyen eligazodni az őt védő, jogszabályok által sokszor „halmozott” tájékoztatási kötelezettség körében, amely megjelenik mind a prekontraktuális szakaszban, mind pedig a jogviszony fennállása alatt. Az ügyfél felé fennálló tájékoztatási kötelezettséggel kapcsolatos, biztosítókra, biztosításközvetítőkre vonatkozó közjogi szabályok megsértése közjogi szankciót von maga után, de a magánjogi jogviszonyban is következménnyel járhat. Tanulmányunkban arra kívánunk rámutatni, hogyan kapcsolódnak össze a közjogi és a magánjogi szabályok a deliktális és a kontraktuális kárfelelősségben, megvilágítva a különböző lehetséges igények egymáshoz való viszonyát.

SUMMARY

The participants of the single European insurance market face massive burden with the severity of requirements, however not even the consumer is able to navigate among the information requirements cumulated often by law protecting consumer in precontractual and contractual phase. Public law contains provisions in connection to information requirements of insurance companies and insurance intermediaries toward customers as well as sanction of breach of this provisions; but also private law has importance in this context. In our study we refer to the connection of public and private norms in delictual and contractual liability reflecting recent legislation, the relationship between the different enforceable claims is also being examined.

Kulcsszavak: prekontraktuális, tájékoztatási kötelezettség, szerződésszegési kárfelelősség, szerződésen kívüli kárfelelősség, távértékesítés

Key words: pre-contractual, information duty, contractual liability, non-contractual liability, distance selling

JEL: G22, K12, K15

DOI: 10.18530/BK.2018.2.48

<http://dx.doi.org/1018530/BK.2018.2.48>

I. Rövid áttekintés az európai jogegységesítési folyamatról

Az egységes biztosítási piacot szabályozó irányelvek alapvető célja a biztosítási termék szabad áramlásának a megteremtése, így rendelkezéseik kihatnak a biztosítási szerződési jogra. Ugyanakkor a biztosítási szerződési jog is közvetlen hatással van az európai biztosítási piacra, hiszen az eltérő tagállami szabályok akadályát jelentik a piac kibontakozásának. Az irányelvek három „nemzedéke” és azok módosításai, illetve az azokat felváltó irányelv nem célzottan, áttételes hatással ugyan, ám nagy jelentőségűek a biztosítási szerződési jog fejlődése tekintetében is,¹ de a biztosítási szerződési jog egységesítésére irányuló munkafolyamatok később indulnak el.² A közösségi joganyagban megjelenő egyéb jogszabályok szintén hatással vannak a biztosítási szerződési jogra, ezek általában a fogyasztói szerződéseket érintő, másodlagos jogforrásokban megjelenő normák (ezekhez kapcsolódó európai bírósági gyakorlat),³ a biztosítók piaci magatartását érintő jogszabály,⁴ a jogérvényesítéssel kapcsolatos, eljárásjog területére eső normák,⁵ de ide sorolható alapvetően a biztosítók üzleti tevékenységét is érintő irányelv,⁶ amely a nők és férfiak közötti megkülönböztetés tilalmát írja elő.

A szolgáltatás szabad áramlásának következményeként a fogyasztók választási lehetősége megnövekedett. Ugyanakkor az Európai Bizottság által a biztosítási szerződések tagállamokon keresztül kereskedelmét érintő akadályok vizsgálata céljából felállított szakértői csoport átfogó jelentése szerint a szerződési jog különbségei hátráltatják a biztosítási termékek határon átnyúló értékesítését, és több mint 20 évvel az egységes piac létrehozását követően még távolról sem működik olajozottan a határon átnyúló kereskedelem a biztosítási ágazatban.⁷

Az EU-szabályok a fogyasztó védelme érdekében nagy hangsúlyt helyeznek a biztosítók prudens és solvens működésének biztosítására, de a szerződéses kapcsolatokban a fogyasztók védelmének fontos eszköze a biztosítási szolgáltatást nyújtók számára előírt **tájékoztatási kötelezettség** is. A **Szolvencia II. irányelv**⁸ – amely 13 irányelv felváltását jelenti egyetlen jogszabállyal – szabályozza mind az élet-, mind pedig a nem-életbiztosítási szerződések területén a biztosítót terhelő tájékoztatási kötelezettséget. A biztosítási piac és a szerződéskötési folyamat fontos résztvevői a **biztosításközvetítők**, akikre vonatkozó közjogi szabályanyag⁹ is egyre szigorúbb elvárásokat tartalmaz.

Az elmúlt évek legfrissebb európai uniós szabályozási fejleményei a lakossági befektetési csomagtermékekkel és biztosítási alapú befektetési termékekkel kapcsolatos tájékoztatás javítása, összehangolása, illetve a fokozottabb befektetővédelem érdekében elfogadott ún. **PRIIPs rendelet**¹⁰ és a már hivatkozott **IDD irányelv**. Mindkettő markáns – az előbbi szerződéskötés előtti tájékoztatási, míg az utóbbi értékesítési és tájékoztatási – szabályokat fogalmaz meg a biztosítási termékek vonatkozásában.

A közjogi szabályok áttekintése kívül esik jelen tanulmány körén, kizárólag a tájékoztatási kötelezettség és a kárfelelősség összefüggéseire térünk ki.

II. A szolgáltatást nyújtók tájékoztatási kötelezettsége

Az említett európai folyamat természetesen tükröződik a magyar jogalkotásban, jogharmonizációs kötelezettségünk okán, de a Ptk. kodifikáció során figyelemmel voltak a biztosítási szerződési jogegységesítési törekvésekre is. Az európai biztosítási szerződések alapelveit rögzítő PEICL 2:201 Cikk is rendelkezik a biztosítót a prekontraktuális szakaszban terhelő tájékoztatási-együttműködési kötelezettségről, előírja, hogy a szerződő számára elegendő időt kell biztosítani annak mérlegelésére, megköti-e a szerződést, avagy sem.¹¹

1. A tájékoztatással kapcsolatos szabályok sajátosságai

A biztosítási jogviszonyban a tájékoztatási kötelezettség rendkívül összetett, mert figyelemmel kell lenni a Ptk. általános és a biztosítási jogviszonynál megjelenő különös szabályaira, a több szinten megjelenő közjogi normákra, a Bit. szabályaira, illetve a közvetlenül alkalmazandó EU-normákra, a PRIIPs rendeletre, a különös szerződéskötési mód-szerekre vonatkozó szabályokra, továbbá arra, hogy e jogszabályok alapján fogyasztónak vagy ügyfélnek (lakossági befektetőnek) minősül-e a szerződést kötni kívánó személy. A Bit. alkalmazásában fogyasztó (Bit. 4. § 33.) a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvényben (Fttv.) meghatározott személy, amely nem teljesen esik egybe a Ptk.-ban meghatározott fogalommal, míg az ügyfél fogalma ennél tágabb kört ölel fel.¹²

Lényeges eltérés a közjogi normáktól, hogy a Ptk. szabályai általában és a biztosítási szerződésre vonatkozó szabályok alapvetően diszpozitívak, kizárólag a fogyasztói biztosítási szerződéseknél tartanak fenn egyoldalúan kógens rendelkezéseket.

A biztosítás mint „jogi termék” értékesítése történhet közvetlenül a biztosító részéről, de jellemzőbb a biztosításközvetítők tevékenységének a beékelődése a biztosító és a potenciális szerződő fél közé. A Bit. – az európai normáknak megfelelően – a biztosítási értékesítés átfogó fogalma alatt a biztosítói értékesítést és a biztosításközvetítői tevékenységet is érti. A jövőben az egyes biztosítási termékek jóváhagyására a biztosítók egy belső eljárási rendet kötelesek kidolgozni és működtetni, biztosítva a folyamatos felülvizsgálatot, és kötelesek az adott terméket értékesítő biztosításértékesítők rendelkezésére bocsátani az összes információt, amellyel összhangban ajánlhatja a közvetítő a terméket, vagy nyújthat tanácsot (Bit. 131/A).

A közjogi szabályokat vizsgálva, a tájékoztatási kötelezettség körében fontos figyelemmel lenni arra is, hogy biztosítót vagy biztosításközvetítőt (függő vagy független biztosításközvetítőt, a közvetítést főtevékenységként vagy kiegészítő tevékenységként folytató közvetítőt) terhel a tájékoztatási kötelezettség; élet- (azon belül is befektetési) elemeket hordozó vagy sem, vagy nem-életbiztosítási szerződésről van szó; társul-e tanácsadással¹³ vagy sem; sor kerül-e ún. keresztértékesítésre (azaz a biztosítási terméket kiegészítő termékkel vagy szolgáltatással kínálják, vagy fordítva és a biztosítás a kiegészítő termék) vagy sem.

1.1. A tájékoztatási kötelezettség a prekontraktuális szakaszban

A biztosítási szerződéskötési folyamatban nagy hangsúly helyeződik a **prekontraktuális** szakaszra, illetve e szakaszban a felek **együttműködési és tájékoztatási kötelezettségére**, amely területen – az előzőekben kifejtettek alapján – erőteljesen jelen van a jogharmonizációs kötelezettség. A Bit. 2017. évi CXLV. törvénnyel megvalósuló módosításával a közjogi szabályozás a már hivatkozott EU-szabályokon alapszik.

A közjogi normákban szabályozott tájékoztatási kötelezettség megsértése közjogi szankciókat vonhat maga után,¹⁴ de a szerződéses kapcsolatban felmerülhet a magánjogi jogkövetkezmények alkalmazása is, amennyiben annak jogszabályi feltételei fennállnak. A két jogterület elhatárolását jól jelzi például, hogy a Bit. a biztosítót terhelő figyelemfelhívó tájékoztatással kapcsolatban kifejezetten utal arra, annak megsértése a Bit.-ben meghatározott jogkövetkezményeket vonja maga után, és nem érinti az általános szerződési feltételek vagy azok egyes kikötései – a Ptk.-ban meghatározottak szerinti – szerződéses tartalommal való válását.

A közjogi normákban szabályozott tájékoztatási kötelezettség megsértése közjogi szankciókat vonhat maga után, de a szerződéses kapcsolatban felmerülhet a magánjogi jogkövetkezmények alkalmazása is.

A tájékoztatási kötelezettség – biztosítóra és biztosításközvetítőre, élet- és nem-életbiztosításra egyaránt vonatkozó – **általános szabályait a Bit. határozza meg**. A biztosítási alapú befektetési termékekkel kapcsolatos PRIIPs rendelet a szerződéskötés előtti tájékoztatás – formai és tartalmi – követelményeit rögzíti, és előírja, hogy főszabályként a termék előállítója köteles a rendeletnek megfelelő formában, tartalommal elkészíteni és honlapján közzétenni a kiemelt információkra vonatkozóan egységes terméktájékoztatót (ún. Key Information Document/KID), amely világosan és érthetően foglalja össze a legfontosabb termékjellemzőket.¹⁵ A PRIIPs rendeletben foglaltak szerint közigazgatási szankció mellett polgári jogi szankció, kártérítési felelősség is kapcsolódik a jogszabálysértéshez.

A Bit. szabályai megkövetelik, hogy a jövőben a nem-életbiztosítási termék kidolgozója is köteles az európai szabálynak¹⁶ megfelelően termékismertetőt összeállítani, amelyet a termék értékesítése esetén az ügyfélnek át kell adni.

1.1.1. A függő közvetítők jogi helyzete

A Bit. kifejezetten rendelkezik a közvetítői tevékenység ellátásával (mulasztással) összefüggésben okozott károkért való felelősségről is, amely kapcsolódhat a tájékoztatási kötelezettség nem vagy nem megfelelő teljesítéséhez.

Az **ügynök** a biztosítási szerződést a biztosítóval fennálló munkaviszonya keretében vagy a biztosító megbízása alapján közvetíti. Ez utóbbi esetben a jogviszony általában tartós közvetítői

jogviszonynak minősül, amit a korábbi jogszabályhoz kapcsolódó bírói gyakorlat is megerősít.¹⁷ Az ügynök a **biztosító irányában** a közvetítői szerződés teljesítéséért ennek megfelelően vagy a munkajogi szabályok, vagy a polgári jogi szabályok, azon belül is a szerződésszegésért való felelősségi/kárfelelősségi szabályok szerint felel. A Ptk. 6:142. §-a szerint a szerződésszegési kárfelelősség alóli mentesüléshez azt kell bizonyítania, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje, vagy a kárt elhárítsa. Az **ügyfél felé** az ügynök által a közvetítői tevékenységének ellátásával (mulasztással) összefüggésben okozott **kárért** minden esetben az a **biztosító felelős** (a sérelemdíjért is), amely termékének a közvetítése során történt a károkozás [Bit. 385. § (2)-(3) bek.].¹⁸ Függő közvetítő a **vezérügynök** is, aki a hatályos szabályok szerint már nemcsak természetes személy, hanem vezérügynöki tevékenységet folytató vállalkozás is lehet, és a biztosítóval létesített jogviszonytól függően alakul a felelőssége az ügynökre vonatkozó szabályoknak megfelelően. Ezeket a szabályokat a kiegészítő biztosításközvetítői tevékenységet végző személyekre is alkalmazni kell, akiknek a tevékenységéért mindig a megbízója – biztosító vagy biztosításközvetítő – felel.

A **többes ügynök** általában tartós közvetítői jogviszonyt létesít a biztosítóval, amelynek megszegéséért a polgári jog szabályai szerint felel, és ha azzal kapcsolatban a biztosítónak kára is keletkezik, csak a szerződésszegéssel okozott kárfelelősség szigorú szabályai alapján mentesülhet. Az **ügyfél felé** a közvetítői tevékenység ellátásával (mulasztással) összefüggésben okozott **kárért** (a sérelemdíjért is) ilyen esetben is az a **biztosító a felelős**, amely termékének közvetítése során történt a károkozás [Bit. 391. § (2)-(3) bek.].

A biztosító kárfelelőssége kiterjed a függő közvetítő által közvetítésre igénybe vett, vele munkaviszonyban, megbízási, illetve munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy károkozására is.

A Ptk. 6:62. § (1) bekezdésében az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség nevesített szerződési jogi alapelvek egyikeként szabályozott.¹⁹ A kárfelelősséggel kapcsolatos Bit. szabályok alapvetően olyan helyzetekben értelmezhetők, ha az ügyfél és a biztosító között nem jön létre szerződés, és ezzel összefüggésben az ügyfélnek kára keletkezik, amelyet a függő közvetítő okoz. A Bit.-ben előírt, a prekontrakтуális szakaszban megjelenő tájékoztatási kötelezettség megsértéséhez kapcsolódó magánjogi jogkövetkezmény, a kárfelelősség a Ptk. **szerződésen kívüli kárfelelősségi szabályai** alapján vizsgálendő. Az elméletben és a gyakorlatban is **bizonytalan a Bit. és a Ptk. egymáshoz való viszonya**; azaz vitatott, hogy abban az esetben, ha nem állandó jellegű a megbízási jogviszony a biztosító és a közvetítő között, illetve a károsult igényét nem az alkalmazott károkozásáért való felelősségi szabályok szerint érvényesíti, van-e lehetősége a biztosítónak a Ptk. megbízottért való felelősségi szabály alapján mentesülésre vagy sem. Azaz hivatkozhat-e a biztosító arra, hogy őt a megbízott megválasztásában, utasításokkal való ellátásában és felügyeletében felróhatóság nem terheli [Ptk. 6:542. § (1) bek.]. Azt az álláspontot tartjuk elfogadhatónak, mely szerint a Bit. szabályai valójában a felelősség alanyát pontosítják, különös elvárhatósági szabályokat fogalmaznak meg, de a polgári jogi kárfelelősség fennállásának feltételeit a Ptk. alapján kell megállapítani. Ez azt jelenti, hogy a biztosító szerződésen kívüli

kárfelelősségénél – a biztosító és a biztosításközvetítő közötti jogviszonynak megfelelően – alkalmazásra kerülnek az alkalmazott [Ptk. 6:541 § (1) bek.], illetve a megbízott (Ptk. 6:542. §) károkozásáért fennálló felelősségi szabályok.²⁰

Ehhez azonban egy további kérdés is kapcsolódik: a közvetítői jogviszonyra vonatkozhat-e a megbízott károkozásáról rendelkező szabály. A Ptk. a megbízási típusú szerződések között helyezte el a közvetítői szerződést (mögöttes szabály a megbízási), így arra a következtetésre kell jutnunk, hogy **a megbízott károkozásáért való kárfelelősségi szabályokat a közvetítői jogviszonyra is alkalmazni kell**, függetlenül attól, hogy számos sajátosságot hordoz a jogviszony. Mint arra már utaltunk, a biztosító és a függő közvetítő között – ha nem munkaviszony áll fenn – jellemzően tartós közvetítői jogviszony jön létre, amely esetben a károsult a biztosítóval szemben akár az alkalmazottért való felelősség szabályai szerint is érvényesítheti az igényét [Ptk. 6:542. § (2) bek.]. Az 1959-es Ptk. helyes értelmezésével mondta ki a bíróság, hogy az állandó megbízási jogviszony esetén a megbízott által a harmadik személynek okozott kárért a megbízó munkáltató módjára, az alkalmazottért való kártérítés szabályai szerint felel, ezért ilyen esetben a megbízott és a megbízó egyetemleges marasztalása kizárt (BDT2012. 2703).

Ha vitás vagy nem állapítható meg, hogy mely biztosító termékének a közvetítése során okozta a többes ügynök a kárt, a többes ügynök köteles megtéríteni azt.

A felróhatóság értékelésénél az „adott helyzetben általában elvárhatóság” konkretizálódik, hiszen a professzionális kárfelelősségnél a károkozó és a károsult között jellemzően egy aszimmetrikus viszony van, és az általában elvárható magatartást befolyásolják a szakmára irányadó szabályok: a biztosítótól, közvetítőtől elvárható magatartás körében értékelést nyernek a Bit. által szabályozottak. Ily módon **összekapcsolódik a közjogi és a magánjogi szabály a kárfelelősséggel**.

A károsult igényérvényesítését segítheti az a szabály, amely szerint, ha vitás vagy nem állapítható meg, hogy mely biztosító termékének a közvetítése során okozta a többes ügynök a kárt, a többes ügynök köteles megtéríteni azt.

A Ptk. a más személyért fennálló felelősség körében elhagyta az 1959-es Ptk.-ban alkalmazott megoldást, a megtérítési igényről nem rendelkezik, de – álláspontunk szerint – a biztosító a közjogi szabályok alapján sincs elzárva attól, hogy helytállását követően az ügynökkel (vezérügynökkel) szemben munkajogi vagy polgári jogi szerződésszegési kárfelelősség, míg a többes ügynökkel szemben polgári jogi szerződésszegési kárfelelősség alapján érvényesítsen igényt.

1.1.2. A független biztosításközvetítő jogi helyzete

A függő-független minősítés alapja, hogy míg a függő közvetítő – az előzőekben kifejtettek szerint – pontosan meghatározható biztosító felelősségvállalása mellett lép piacra, addig a független közvetítő ezt a saját nevében és saját kockázatára teszi.

a) Az alkusz és az ügyfél szerződéses kapcsolata

A független biztosításközvetítő, azaz az **alkusz** az **ügyfél megbízásából jár el**, így a tevékenységéért (mulasztásáért) a biztosító nem felel, nem tekinthető a biztosító közreműködőjének sem. Lényeges eltérés a függő közvetítői helyzettől, hogy az ügyfél és az alkusz közötti szerződés már a jogviszonyból eredő kötelezettséget ró az alkuszra. Az alkusz előkészíti a biztosítási szerződés megkötését, de tevékenysége kiterjedhet – az ügyfél képviseletében – a szerződés megkötésére, a megbízó igényeinek érvényesítésében történő közreműködésre. Az **együttműködési és tájékoztatási kötelezettség** az alkusz részére **szerződéses kötelezettséggé válik**, a megbízója irányában ennek a kötelezettségnek a megszegése szerződésszegést jelent, és a kárfelelősség is a **szerződésszegéssel okozott kárfelelősség** szerint alakul. Az alkusz vonatkozásában is különbséget tesz a Bit. tanácsadással és tanácsadás nélküli értékesítés között, de tanácsadás nélküli értékesítés esetén is köteles a biztosítási szerződés megkötésének előkészítése során elegendő számú, a piacon hozzáférhető biztosítási terméket tárgyszerűen elemezni és ezt az elemzést az ügyfél részére igazolható módon átadni. Csak kivételesen tekinthetnek el ettől a kötelezettségtől.²¹ Az alkusz is felelős azoknak a személyeknek a magatartásáért, akik a nevében járnak el, ami összhangban van a Ptk. 6:148. § szakaszában megfogalmazott, közreműködőért való felelősségi szabállyal (mindezek fedezetét jelenti a kötelezően kötendő felelősségbiztosítási szerződés).

A Bit. 402. § (1) bek. külön kiemeli, hogy az alkusz a tevékenysége során a biztosítási szakmai szabályokat mindenkor megtartva köteles eljárni, az e kötelezettsége elmulasztásáért, így különösen a téves tanácsadásért, téves tájékoztatásért, a szabálytalan díjkezelésért, a nyilatkozatok hibás vagy késedelmes továbbításáért felelős. Ennek megsértése **közjogi felelősséget von maga után**, amit jól tükröz a Kúria döntése, ugyanis az alkusszal szemben indult fogyasztóvédelmi célvizsgálat során hozott határozat elleni felülvizsgálati eljárásban megállapította az ajánlat késedelmes továbbítása miatt az alkusz közjogi felelősségét, és fogyasztóvédelmi bírságot szabott ki (BH2017. 387.). Emellett **felmerülhet** a magánjogi jogviszonyban a **szerződésszegéssel okozott kárfelelősség**.

Az alkusz jellemzően a biztosító által elkészített nyomtatványt, dokumentumot használja a közvetítés során, amelynek hibájáért nem felel. A Bit. 402. § (3) bek.-ben meghatározott különös **mentesülési szabály** alapján ugyanis az alkusz **minden biztosítási termék közvetítésénél** mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a biztosító által rendszeresített, a szerződéskötés során alkalmazott nyomtatvány vagy dokumentum hibája miatt következett be a téves tájékoztatás vagy hibás nyilatkozat megtétele.

E jogszabályi rendelkezés értelmezésével arra a következtetésre juthatunk, hogy az **alkusz számára** e körülmények fennállása – a jogirodalmi állásponttal egyetértve – nemcsak a közjogi szankció alkalmazása alól eredményezhet mentesülést, hanem a magánjogi – akár szerződésen kívüli, akár szerződésszegési – kárfelelősség körében **különös mentesülési okként értékelendő**.²² E rendelkezések alapján is megfigyelhető a **közjogi és a magánjogi szabályok összekapcsolódása a kárfelelősségben**.

A biztosításközvetítő hivatkozott körülmények alapján történő mentesülése esetén **előtérbe kerül** a károsult ügyféllel szemben a **biztosító (termék előállítója) – deliktualis vagy kontraktualis – kárfelelőssége**. A PRIIPs szerint (11. §) a biztosítási alapú befektetési termék előállítója pusztán a kiemelt információkat tartalmazó dokumentum alapján nem tartozik polgári jogi felelősséggel, és **meghatározza, a tájékoztató mely hibája von maga után felelősséget**: ha a tájékoztatót nem a rendeletnek megfelelő formában, tartalommal készítette el, az megtévesztő, nem pontos, vagy nem áll összhangban a kötelező erejű, szerződéskötést megelőző és szerződéses dokumentumok vonatkozó részeivel. A felelősség **kizárólag a szerződő felé** áll fenn, míg az esetleges kedvezményezett ezekre a körülményekre hivatkozással kárigényt nem támaszthat. Lényeges arra is utalni, a rendelet szerinti felelősség – eltérően a magyar szabályoktól – nem zárható ki és nem is korlátozható, de egyébként a rendeletben nem szabályozott polgári jogi felelősségi kérdések tekintetében az alkalmazandó nemzeti jog az irányadó.

b) Az alkusz és a biztosító kapcsolata

Az alkusz a biztosító hozzájárulása esetén, amelyet általában az alkusz és a biztosító közötti megállapodás rögzít, de mindenképpen az ügyfél megbízása, illetve felhatalmazása alapján válhat jogosulttá – többek között – a szerződésből eredő jogok és kötelezettségek teljesítésében és lebonyolításában való közreműködésre [Bit. 398. § (2) bek.].

Vitatható az a bírósági gyakorlat, amely a biztosító képviseletében eljáró személynek tekinti az alkuszt.

„A biztosítók a hozzájárulásukat a piaci gyakorlat szerint – a hivatkozott rendelkezések megfelelően – a biztosítók és az alkuszok között megkötött előzetes és általános alkuszi megállapodásokban szokták megadni, amelyekben rögzítik továbbá az együttműködésük rendjét is. Az ilyen megállapodás azonban nem terjedhet túl az együttműködés technikai kereteinek meghatározásán, és nem foglalhat magában a biztosítótól eredő, az alkusznak címzett megbízást. Az alkusz nem sérti meg a Bit. rendelkezéseit azzal, ha szerződéses kapcsolatban áll több biztosítóval, ám a szerződések tárgya semmiképp sem lehet biztosításközvetítésre irányuló megbízás.”²³ A hivatkozott – és az MNB állásfoglalással is megfelelően értelmezett – jogszabály alapján nem a biztosító, hanem az **ügyfél** – mint szerződő fél – **felhatalmazása szükséges** ahhoz, hogy a szerződésből eredő jogok teljesítésében, lebonyolításában az alkusz közreműködjön. A biztosító mindehhez „csak” hozzájárulhat. Éppen ezért vitatható az a bírósági gyakorlat, amely – az alkusz és a biztosító közötti együttműködési megállapodásra tekintettel – a biztosító képviseletében eljáró személynek tekinti az alkuszt, és az alkusztól elvárt együttműködési kötelezettség megsértéséért (nem tájékoztatta az ügyfelet a biztosítási szerződéssel kapcsolatos alaki követelményekről) a biztosítót kárfelelősséggel terheli (BH2002. 266.).

1.2. A tájékoztatási kötelezettség online értékesítés során

A Ptk. rendezi azt a kérdést, hogy az elektronikus úton tett jognyilatkozat mikor elégti ki az írásbeliség követelményét [Ptk. 6:7. § (3) bek.], rendelkezik az elektronikus utat biztosító félnek a körben megjelenő tájékoztatási kötelezettségéről, az adatbeviteli hibák javításáról, továbbá az elektronikus szerződési jognyilatkozat hatályossá válásáról, a jognyilatkozat visszaigazolásáról és az ajánlati kötöttség megszűnésének speciális esetéről. Ezek a szabályok fogyasztó és vállalkozás közötti szerződésben kógenek (6:82.§-6:85. §).²⁴ Fontos kiemelni, hogy a Bit. szerint a biztosító elfogadó nyilatkozatát fokozott biztonságú elektronikus aláírást tartalmazó dokumentum igazolhatja, amely esetben a Bit. szerinti tájékoztatást is köteles az ügyfél számára folyamatosan és könnyen elérhető módon elektronikus úton hozzáférhetővé tenni. Amennyiben **szervezett távértékesítés** formájában történik a biztosítási termék közvetítése, értékesítése – a Bit és a PRIIPs szabályai mellett –, figyelemmel kell lenni a 2005. évi XXV. törvényre, kötelezően kifejezetten csak fogyasztóval szemben érvényesülő szabályaira is. E jogszabály a tájékoztatási kötelezettség elmulasztásának sajátos – magánjogi – jogkövetkezményét rendeli alkalmazni, mégpedig oly módon, hogy a biztosítót (biztosításközvetítőt) **e jogszabály** alapján a prekontraktuális szakaszban terhelő tájékoztatási kötelezettség megsértésének sajátos jogkövetkezményét a létrejött biztosítási jogviszonyban „vonja le”, lehetőséget adva a fogyasztónak arra, hogy a jogszabályban meghatározott feltételek meglete esetén éljen az **elállás**, illetve **felmondás** jogával (Tv. 6. §). E jog gyakorlására vonatkozó határidő attól függ, hogy a tájékoztatás mely tartalmi elemével kapcsolatban áll fenn a tájékoztatási kötelezettség megsértése. A Bit. kifejezetten utal a telefonon történő értékesítés esetén a vonatkozó külön jogszabályok tájékoztatással kapcsolatos rendelkezéseinek a betartására, megkövetelve, hogy ilyen esetben a biztosítási szerződés megkötése után a Bit. szerinti tájékoztatást haladéktalanul meg kell adni az ügyfél által választott módon [Bit. 152. § (3) bek.].

A MABISZ 2017. novemberi konferenciáján elhangzottak szerint minden hatodik nem-élet-biztosítási szerződés online értékesítő által kötött.²⁵ Az online értékesítést segíti a biztosítási termékek bemutatását, összehasonlítását szolgáló és a biztosításközvetítés során használt elektronikus felületekről szóló MNB 5/2015. (V.05.) ajánlás. Ebben megfogalmazódik az elektronikus felület minimális tartalmával, funkciójával és az ügyfelek tájékoztatásával szembeni elvárások meghatározása, iránymutatás az e-ügyfél biztosítási igényeinek és szükségleteinek felmérésére, a felületek átláthatóságának elősegítése stb. Fontos említést tenni az MNB újabb ajánlásáról [MNB 2/2017. (I.12.)], amellyel a közösségi és publikus felhőszolgáltatások igénybevételéről ad gyakorlati útmutatást, ezzel segítve az egységes jogalkalmazást.

1.3. Tájékoztatási kötelezettség a biztosítási szerződéses jogviszonyban

A fennálló biztosítási szerződési jogviszonyban a tájékoztatási kötelezettség alapvetően a biztosítónál jelentkezik, de az is előfordul, hogy a már megkötött biztosítási szerződésnél a tájékoztatási kötelezettséggel járó jogi helyzetekben – módosításánál, megújításánál, a szerződés-

kötés után az ügyfél részéről teljesített fizetésnél (kivéve a folyamatos díjfizetést és az ütemezett fizetéseket) – **függő biztosításközvetítő** működik közre. A fennálló biztosítási jogviszonyban mind a biztosítónak, mint a közvetítőnek figyelemmel kell lenni egyrészt a közjogi normákban meghatározottakra, másrészt a Ptk. együttműködési és tájékoztatási kötelezettségre irányadó szabályaira. Ilyen jogi helyzetben a **biztosító felel** a szerződésszegéséért, illetve szerződésszegéssel történő károkozásáért a Ptk. 6:148. §-a – azaz a **közreműködőért való felelősség** – alapján.

Az ügyfél is kialakíthat az alkusszal tartós jogviszonyt, amelyben az **alkusz** közreműködhet a biztosítási szerződés módosításában, megújításában, amikor a tájékoztatási kötelezettség a Bit. szabályai szerint alakul, annak megszegése az alkusz részéről szerződésszegésnek minősül, és szerződésszegéssel okozott kárfelelősséget is maga után vonhat.

Összegzés

Jelen tanulmányban igyekeztünk rámutatni a biztosítási szerződések értékesítéséhez kapcsolódó és a Ptk. új szabályaira, valamint a közjogi szabályokkal összefüggésben jelentkező kárfelelősségi helyzetekre, amelyek a biztosítási piac résztvevői számára komoly kockázati tényezőként vannak jelen. Mindemellett a jogalkalmazás számára is nagy kihívást jelenthet egy konkrét jogvita során a jogszabályok egységes értelmezése és alkalmazása, ami érdeke a biztosítóknak, biztosításközvetítőknak, de legfőképpen érdeke a károsult ügyfeleknek.

HIVATKOZÁSOK

¹„Háromgenerációs” irányelvek: 73/239/EGK, 88/357/EGK, 92/49/EGK (nem-élet üzletág); 79/267/EGK, 90/619/EGK, 92/96/EGK (élet üzletág)

Sir Leon Brittan, a Bizottság akkori pénzügyi szolgáltatásokért felelős tagja nevezte el háromgenerációs irányelveknek, utalva a harmonizáció lassú ütemére. Nicholas Paul – Richard Groly (1991): EC Insurance Law. European Practice Library. Cameron Markby Hewitt, p. 11.

Lásd: Újváriné Antal Edit: Az egységes belső biztosítási piacra vonatkozó közösségi jog átvételének szervezeti és anyagi jogi kérdései. In Fazekas Judit – Asztalos Zsófia – Sós Gabriella (szerk.) (2003): Csatlakozás-Jogközelítés. Az acquis communautaire adaptálása a magyar jog- és intézményrendszerbe. KJK KERSZÖV Budapest, VIII. fejezet pp. 227–285., valamint A biztosítási szerződési jog változásai az európai jogfejlődés áramában. Európai Tükör, XV. évfolyam 10. szám, pp. 37–52.

²A „Restatement of European Insurance Contract Law” Project Group 1999-szeptemberében kezdte meg munkáját, majd kapcsolódott a szerződési jog egységesítésén dolgozó CoPECL hálózathoz. Lásd Helmuth Heiss: Európai Biztosítási szerződési jog felé szabályrendszer. Biztosítási Szemle, 2007, február. A Project Group 2009-ben hozta nyilvánosságra az általa kidolgozott „Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)”, azaz az európai biztosítási szerződések alapelveit. A 2011/2013/(INI) EP állásfoglalás alapján döntés született a szakértői csoport létrehozásáról (2013/C 16/03).

³Igy a 93/13/EGK irányelv a fogyasztóval kötött szerződések tisztességtelen feltételeiről, a fogyasztói pénzügyi szolgáltatások távértékesítési rendszerben történő értékesítésére vonatkozó 2002/65/EK irányelv. Bár nem tárgya jelen tanulmánynak az ezzel kapcsolatos bírósági gyakorlat elemzése, de érdemes utalni a C 96/14. sz. ügyben hozott ítéletre (Jean Claude Van Hove kontra CNP Assurances SA), annak jelentősége folytán. Az ítélet indoklása szerint a biztosítási szerződés elsődleges tárgyának meghatározására irányuló feltételek akkor tekinthetők világosnak és érthetően megfogalmazottnak, ha nemcsak nyelvtanilag érthetők a fogyasztó számára, hanem átláthatóan feltüntetik a biztosítási mechanizmus konkrét működését is, figyelembe véve az e feltételeket tartalmazó szerződésnyomtatványt, oly módon, hogy a fogyasztó pontos és érthető szempontok alapján értékelhesse a számára ebből eredő gazdasági következményeket. Az a tény, hogy a biztosítási szerződés egyidejűleg kötött kölcsönszerződésekhez kapcsolódik, szerepet játszhat a szerződési feltételek átláthatóságára vonatkozó követelmény tiszteltében tartásának vizsgálatában.

IRODALOMJEGYZÉK

- Fuglinszky Ádám: Kártérítési jog. HVG-ORAC, Budapest, 2015, p. 461., 464.
- Helmuth Heiss: Európai Biztosítási szerződési jog felé szabályrendszer. Biztosítási Szemle, 2007, február.
- Juhász Ágnes: Az együttműködési és tájékoztatási kötelezettséghez kapcsolódó egyes kérdésekről. In: Hallok Tamás (felelős szerk.) (2017): SECTIO JURIDICA ET POLITICA, TOMUS XXXV. PUBLICATIONES UNIVERSITATIS MISKOLCINENSIS, Miskolc University Press, pp. 285–301.
- Lencsés Katalin – Paál Zoltán: Több vagy jobb minőségű tájékoztatás a befektetési termékek piacán? Az Európai PRIIPS szabályozás státusza és kihívásai. Biztosítás és Kockázat, II. évfolyam 3. szám, pp. 12–29.
- <https://doi.org/10.18530/bk.2015.3.12>
- Lencsés Katalin: Bevezetés az új európai biztosítási értékesítési (IDD) irányelvbe. Biztosítás és Kockázat, III. évfolyam 2. szám, pp. 16–31.
- <https://doi.org/10.18530/bk.2016.2.16>
- Nicholas Paul – Richard Groly (1991): EC Insurance Law. European Practice Library. Cameron Markby Hewitt, p. 11.
- dr. Szedlák Katalin Viktória: A biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény bemutatása a Szolvencia II. tükrében. Biztosítás és Kockázat, II. évfolyam 1. szám, pp. 12–19.
- Dr. Szikora Péter Pál: Az elektronikus közvetítés szabályozására kiadott MNB-ajánlás háttere és hatása. Biztosítás és Kockázat, III. évfolyam 3. szám, pp. 58–78.
- <https://doi.org/10.18530/bk.2016.3.58>
- Turcziné Pálos Anna: Alkuszai minőség biztosítva. Biztosítás és Kockázat, III. évfolyam 2. szám, pp. 80–88.
- <https://doi.org/10.18530/bk.2016.2.80>
- Újváriné Antal Edit: Az egységes belső biztosítási piacra vonatkozó közösségi jog átvételének szervezeti és anyagi jogi kérdései. In: Fazekas Judit – Asztalos Zsófia – Sós Gabriella (szerk.) (2003): Csatlakozás-Jogközelítés. Az acquis communautaire adaptálása a magyar jog- és intézményrendszerbe. KJK KERSZÖV Budapest, VIII. fejezet, pp. 227–285.
- Újváriné Antal Edit: A biztosítási szerződési jog változásai az európai jogfejlődés áramában. Európai Tükör, XV. évfolyam 10. szám, pp. 37–52.
- http://ec.europa.eu/justice/contract/insurance/index_en.htm (letöltve: 2018.01.12.)
- <https://www.uibk.ac.at/zivilrecht/forschung/evip/restatement/sprachfassungen/peicl-hun.pdf> (letöltve: 2018.03.02.)
- <http://insuranceblog.hu/a-magyar-nemzeti-bank-allasfoglalasban-ertelmezte-hogy-a-biztositasi-torveny-kivetelszabalya-alapjan-a-biztositasi-alkuszok-milyen-ertekesitesi-situacioban-tekinthetnek-el-piacelemzesi-kotelezettseg/> (letöltve: 2018.03.12.)
- http://alk.mnb.hu/data/cms2151213/allasfogl_biztkozv_100423_1.pdf (letöltve: 2018.03.13.)
- [http://alk.mnb.hu/data/cms2453567/tmpF4EE.tmp\(14406028\).pdf](http://alk.mnb.hu/data/cms2453567/tmpF4EE.tmp(14406028).pdf) (letöltve: 2018.03.13.)
- <http://mabiszkonferencia.hu/downloads/2017/Piaci-%C3%A9s-szab%C3%A1lyoz%C3%B3i-trendek.pdf> (letöltve: 2018.03.13.)

⁴A Bizottság 267/2010/EU rendelete a biztosítási ágazatbeli megállapodások, döntések és összehangolt magatartások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról, továbbá az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól szóló 2005/29/EK irányelv.

⁵A 44/2001/EK rendelet (Brüsszel I.) a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról a polgári és kereskedelmi ügyekben; az 593/2008/EK rendelet („Róma I.”) a szerződéses kötelekre alkalmazandó jogról; a 864/2007/EK rendelet a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról („Róma II.”)

⁶2004/113/EK irányelv (Gender direktíva)

⁷http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-74_hu.htm (letöltve: 2018.03.13.)

⁸2009/138/EK irányelv (Szolvencia II.). Lásd dr. Szedlák Katalin Viktória: A biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény bemutatása a Szolvencia II. tükrében. Biztosítás és Kockázat, II. évfolyam 1. szám, pp. 12–19.

⁹77/92/EGK irányelv, 92/48/EGK ajánlás, majd a 2002/92/EK (IMD) irányelv, amelyet hatályon kívül helyezett a 2016/97/EU (IDD) irányelv

¹⁰1286/2014/EU (PRIIPs) rendelet,

¹¹<https://www.uibk.ac.at/zivilrecht/forschung/evip/restatement/sprachfassungen/peicl-hun.pdf> (letöltve: 2018.03.02.)

¹²Fttv. 2. § „a) fogyasztó: az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy”;

Ptk. 8:1. § „3. fogyasztó: a szakmája, önálló foglalkozása vagy üzleti tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy”;

Bit. 4. § „101. ügyfél: a szerződő, a biztosított, a kedvezményezett, a károsult, a biztosító számára szerződéses ajánlatot tett és a biztosító szolgáltatására jogosult más személy, továbbá a független biztosításközvetítő esetében az a személy is, aki a független biztosításközvetítővel alkuszai megbízási szerződést kötött”.

¹³A Bit. túlmegy az EU minimum szabályokon azzal, hogy befektetési termékek esetében előírja a kötelező tanácsadást.

¹⁴A felügyeleti eljárás során többmillió bírság kiszabására kerül sor – többek között – az ügyfél-tájékoztatási jogsértések miatt. (L. pl. az MNB H-JÉ-II-B-31/2015. számú határozata a MPK Magyar Pénzügyi Közvetítő Zrt. részére célvizsgálat lezárásáról; MNB H-JÉ-II-B-51/2016. számú határozata a Consequit Pénzügyi Tanácsadó és Biztosításközvetítő Zártkörűen Működő Részvénytársaság részére célvizsgálat lezárásáról, MNB H-JÉ-II-B-50/2016. számú határozata a Consequit Alkusz Kft. részére célvizsgálat lezárásáról.) Lásd továbbá Turcziné Pálos Anna: Alkuszai minőség biztosítva. Biztosítás és Kockázat, III. évfolyam 2. szám pp. 80–88.

¹⁵Lásd a jogszabályok egymáshoz való kapcsolatáról Lencsés Katalin – Paál Zoltán: Több vagy jobb minőségű tájékoztatás a befektetési termékek piacán? Az Európai PRIIPS szabályozás státusza és kihívásai. Biztosítás és Kockázat, II. évfolyam 3. szám, pp. 12–29.; továbbá Lencsés Katalin: Bevezetés az új európai biztosítási értékesítési (IDD) irányelvbe. Biztosítás és Kockázat, III. évfolyam 2. szám, pp. 16–31.

¹⁶2017/1469 bizottsági (EU) végrehajtási rendelet a biztosítási termékismertető egységesített mintadokumentumának meghatározásáról

¹⁷BDT2003. 856., BDT2006. 1397.

¹⁸Kúria Pfv. 21.393/2016/5. határozata

¹⁹Lásd Juhász Ágnes: Az együttműködési és tájékoztatási kötelezettséghez kapcsolódó egyes kérdésekről. In: Hallok Tamás (felelős szerk.) (2017): SECTIO JURIDICA ET POLITICA, TOMUS XXXV. PUBLICATIONES UNIVERSITATIS MISKOLCINENSIS, Miskolc University Press, pp. 286.

²⁰Lásd erről Fuglinszky Ádám: Kártérítési jog. HVG-ORAC, Budapest, 2015, p. 461.

²¹<http://insuranceblog.hu/a-magyar-nemzeti-bank-allasfoglalasban-ertelmezte-hogy-a-biztositasi-torveny-kivetelszabalya-alapjan-a-biztositasi-alkuszok-milyen-ertekesitesi-situacioban-tekinthetnek-el-piacelemzesi-kotelezettseg/> (letöltve: 2018.03.12.)

²²Ezen az állásponton van Fuglinszky, i.m. p. 464.

²³Ezt erősíti az alkusz jogállásával kapcsolatos MNB állásfoglalás is. http://alk.mnb.hu/data/cms2151213/allasfogl_biztkozv_100423_1.pdf; (letöltve: 2018.03.13.)

[http://alk.mnb.hu/data/cms2453567/tmpF4EE.tmp\(14406028\).pdf](http://alk.mnb.hu/data/cms2453567/tmpF4EE.tmp(14406028).pdf) (letöltve: 2018.03.13.)

²⁴Lásd Dr. Szikora Péter Pál: Az elektronikus közvetítés szabályozására kiadott MNB-ajánlás háttere és hatása. Biztosítás és Kockázat, III. évfolyam 3. szám, pp. 58–78.

²⁵Az új technológiai kihívásokkal foglalkozó a MABISZ konferencia közzétett anyagában szereplő adat.

<http://mabiszkonferencia.hu/downloads/2017/Piaci-%C3%A9s-szab%C3%A1lyoz%C3%B3i-trendek.pdf> (letöltve: 2018.03.13.)